

Film jako tekst kultury na zajęciach z języka polskiego jako obcego

Na przykładzie filmu *Ostatnia rodzina*

DOI: 10.47050/jows.2021.3.105-117

AGNIESZKA POTYRAŃSKA

Współczesna kultura to w dużej mierze kultura (audio)wizualna i to właśnie ona buduje naszą wiedzę o świecie oraz formułuje naszą świadomość. Wszelkiego rodzaju przekazy multimedialne, w tym filmy, to najbardziej rozpowszechnione środki służące przesyłowi informacji z każdej dziedziny i możliwe do wykorzystania na każdym etapie edukacji. Dzieła filmowe są doskonałym materiałem do nauczania języka polskiego jako obcego, dlatego artykuł przedstawia propozycję wykorzystania filmu *Ostatnia rodzina* do doskonalenia wszystkich sprawności językowych na poziomie B2+/C1.

Nauczamy języka, kulturą próbujemy uwodzić.
(Piotr Garncarek)

Komunikacja jest uwarunkowana właściwą interpretacją znaków, symboli i odnośników w języku obcym. W metodyce nauczania języków obcych bardzo ważny jest behawioralny aspekt kultury, a szczególnie rola kultury w komunikacji. Zapoznanie obcokrajowca z kulturą nauczanego języka ułatwia mu zrozumienie logiki tego języka, a także jego symboli, wartości i semantycznej gramatyki. Należy budować świadomość kulturową, wyostrzać zmysł obserwacji uczącego się, ponieważ dzięki temu uczymy tolerancji i burzimy stereotypy kulturowe (Jaszczurowska 2005: 127). Nauczanie kultury nie jest zadaniem łatwym, gdyż „najbardziej nieuchwytny jest «duch» kultury i nigdy nie jesteśmy równie narażeni na ryzyko zaplątania się w powierzchownych ogólnikach i pustych frazesach, jak wtedy, kiedy usiłujemy go uchwycić. A przecież nie możemy zaprzeczyć jego istnieniu i że to właśnie on nadaje kulturze jej charakter” (Birket-Smith 1974: 75). Według Leszka Korporowicza „kultura nie jest bowiem czymś do człowieka zewnętrznym, wyłącznie przedmiotowym. Definiując kulturę, człowiek definiuje sam siebie, buduje własne odbicie, z którym prowadzi dialog i który albo otwiera, albo zamyka” (Korporowicz 1993: 18). Wiedza o realiach i kulturze jest niezbędnym elementem procesu nauczania jakiegokolwiek języka i nie powinno się w tym procesie pomijać kodów kulturowych narodu, który się nim posługuje. Z tekstu kultury należy czynić „narzędzie” glottodydaktyczne współlistniejące z tekstem językowym (Guziuk-Świca i Butcher 2013: 11).

W procesie nauczania języka obcego termin „kultura” przywołujemy zazwyczaj w dwóch sytuacjach:

[p]o pierwsze, czynimy to, mówiąc o jednym z celów nauczania, jakim jest zapoznanie uczniów z dorobkiem intelektualnym czy cywilizacyjnym społeczeństwa posługującego się językiem obcym jako językiem rodzinnym. Po drugie, czynimy to, mówiąc

o trudnościach pojawiających się w procesie uczenia się wskutek odmienności norm społecznych, stylów życia, przekonań, wartości i znaczeń między społeczeństwem, do którego należy uczący się, a społeczeństwem, którego język opanowuje. (Komorowska 1992: 121)

Piotr Garncarek z kolei stwierdza, iż „głębokie zanurzenie języka w realiach kulturowych sprawia, że uwidacznia się zasada wzajemnego wytłumaczenia kultury poprzez język i języka poprzez kulturę” (1997: 27–28).

Współczesna kultura to w dużej mierze kultura (audio)wizualna i to właśnie ona buduje naszą wiedzę o świecie, a także formułuje naszą świadomość. Wszelkiego rodzaju przekazy multimedialne, w tym produkcje filmowe, to najbardziej rozpowszechnione sposoby przekazu informacji na każdym etapie edukacji i niemal w każdej dziedzinie. Według Krystyny Kamińskiej „do odwiecznej komunikacji werbalnej, wspomaganą komunikatami niewerbalnymi wysyłanymi przez ludzi w kontaktach «twarzą w twarz» oraz przekazu linearnego pozwalającego na zwiększenie dystansu pomiędzy nadawcą i odbiorcą, dołączył przekaz audytywny, audiowizualny i multimedialny” (2005: 43). Według Witolda Bobińskiego „[c]ały XX wiek trwało osvajanie ludzkości ze sferą ruchomych obrazów [...]. Dziś sfera ta stała się naturalnym, nieodłącznym, wręcz pierwotnym środowiskiem kulturowym człowieka, wypierając i w dużym stopniu zastępując świat słowa czytanego” (2011: 55). Nikt dziś już nie ma wątpliwości, że przekazy audiowizualne odgrywają ogromną rolę w życiu człowieka, a także w procesie jego edukacji na każdym etapie.

Dynamiczny rozwój kina dźwiękowego, telewizji oraz techniki komputerowej zmienił sposób porozumiewania się nadawcy z odbiorcą komunikatu. Porozumienie to przebiega wielotorowo, dotychczas utożsamiana z kulturą komunikacja słowna ustąpiła miejsca kojarzonej z naturą komunikacji niewerbalnej. Kino i telewizja, przez fakt rejestracji, przetworzyły żywioł przekazu pozasłownego w teksty kultury, tworząc kulturę audiowizualną. (Szczęsna 2002: 22–23)

Potencjał materiału filmowego może być wykorzystany w dydaktyce języków obcych, w tym w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Film doskonale przybliży widzowi kulturę i realia kraju, w którym toczy się akcja. Zajęcia poświęcone filmowi należy zacząć od wprowadzenia, które korzystnie wpłynie na odbiór uczestników. Warto zwrócić uwagę zarówno na język

dźwiękowy, jak i wizualny, oraz zadać pytania, które będą sprzyjać wnikliwej obserwacji wydarzeń przedstawionych w filmie. Mogą one dotyczyć tematu dzieła, gatunku, odbiorcy, wymowy itd. Po projekcji należy film omówić, np. zbierając pierwsze wrażenia, streszczając najważniejsze wątki, analizując wybrane sceny czy komentując i oceniając dzieło. Zajęcia warto prowadzić przy użyciu metody problemowej, debaty lub dyskusji, gdyż dzięki temu film „odżywa na nowo we wrażeniach, komentarzach, sporach, interpretacjach, [a zajęcia] kształtują nawyk odbioru refleksyjnego, stymulują też potrzebę kontaktu z filmem wartościowym” (Bobiński 2004: 192).

W ogromie różnorodnych tekstów kultury nie trudno jest się jednak zagubić. Nierzadko nawet rodzimy użytkownik języka nie wie, po jakie dzieło sięgnąć, aby spełniło jego oczekiwania, jak trudne zatem zadanie jest przed obcokrajowcem próbującym odnaleźć się w gąszczu filmów, książek i piosenek. Cudzoziemcy uczący się w Polsce „stają wobec konieczności przyswojenia sobie informacji przekazywanych przez źródła pisane bądź audialne, ich przetworzenia i wykorzystania w dalszej nauce” (Magajewska 2010: 457). Rolą nauczyciela jest ukierunkowanie uczącego się i wskazanie mu wartościowych pozycji. Jedną z godnych polecenia produkcji jest niewątpliwie film w reżyserii Jana P. Matuszyńskiego z 2016 r., *Ostatnia rodzina*.

Film na zajęciach z języka polskiego jako obcego

Trzy czwarte człowieka to jego życie wewnętrzne, w znacznej części na pół świadome, i kino, jak może żadna inna sztuka, potrafi je odtworzyć.
(Zygmunt Kałużyński)

Filmy „są tekstami kultury, które uczą, wychowują, rozwijają wyobraźnię, prezentują bogactwo ludzkich doznań i pobudzają do refleksji. Mają więc ogromny wpływ na kształtowanie postaw i świadomości człowieka, szczególnie młodego” (Fatyga 2010: 7). Na recepcję każdego dzieła artystycznego, w tym filmu, wpływa nie tylko jego wartość, ale przede wszystkim oczekiwania odbiorców wobec niego. W procesie kształcenia obcokrajowców należy wziąć pod uwagę to, że ich oczekiwania mogą być odmienne od oczekiwań rodzimej publiczności. Słuchacze języka polskiego jako obcego sięgają najczęściej po produkcje filmowe, przy których oglądaniu będą w stanie zrozumieć dialogi czy wychwycić nową leksykę. Ponadto nierzadko podczas oglądania filmów obcokrajowcom towarzyszy

ciekawość poznawcza – dzieło filmowe jest traktowane jako reprezentacja socjokulturowa danego kraju/narodu i porównywane z życiem codziennym lub własnymi doświadczeniami odbiorcy. Można więc powiedzieć, że w procesie glottodydaktycznym mamy do czynienia z recepcją kultury danego kraju poprzez konkretne dzieło filmowe. Według Romualda Cudaka: „nie zaniebując poznawania polskiej kultury narodowej, ważne z praktycznego punktu widzenia staje się poznawanie i rozumienie tego, co stanowi współczesne życie społeczne” (2007: 173). Skoro zatem za narzędzie do jego poznawania uznajemy film jako materiał dydaktyczny, to rolę nauczyciela jest właściwe do niego wprowadzenie. Edukacja filmowa powinna tym samym polegać na przygotowaniu do odbioru filmu oraz na zachęceniu do aktywnego uczestnictwa w kulturze. Ma ona przekazywać wiedzę o filmie w taki sposób, aby ukazywać wiedzę o życiu i świecie ukrytą w prezentowanym dziele (Depta 1982: 133–136).

Zapoznanie ze Zdzisławem Beksińskim

Twórczość Beksińskiego należy nie tylko do najciekawszych zjawisk współczesnej kultury i nieustannie stanowi przedmiot zainteresowania widzów i krytyków, ale także inspiruje twórców różnych dyscyplin: literatury, filmu czy muzyki. Dzieła artysty i jego osobowość skłaniają do refleksji, a on sam jest uznawany za postać niesłychanie ważną w polskiej kulturze XX w., dlatego warto zaznajomić obcokrajowców z jego twórczością.

Zapoznanie z wybitną osobowością najczęściej zaczyna się od prezentacji biografii. W przedstawionej poniżej koncepcji lekcji nie proponujemy jednak zamieszczania takich informacji, mając na uwadze odpowiedź samego Beksińskiego na prośbę o krótką biografię.

Pisanie własnych życiorysów jest objawem jeszcze większego zadufania niż składanie wypowiedzi takich, jaką na życzenie Organizatorów napisałem do tego katalogu¹. O ile jednak może mi się wydawać czasami, że wiem to, co mi się myśli, i że to ja akurat myślę myśląc, co powoduje, że czuję się usprawiedliwiony informując kogoś innego o tym, co uważam za własne myślane przez siebie myśli, a nie za myśli wymyślone, to jednak jestem pewien, że nic nie wiem o własnej przeszłości z wyjątkiem wszystkiego, a wszystko to tyle, co nic. Przypuszczalnie najważniejszym faktem z mego życiorysu jest fakt otrzymania na imieniny w wieku lat

dziesięciu wiatrówki, z której potem strzelałem do kur, ale czy fakt ten interesuje kogokolwiek poza mną? Poza tym urodziłem się oraz będę się starał nie umrzeć, ale jestem przekonany, że mi się to nie uda. (Marzenia, mity, wtajemniczenia 1974: 5)

Beksiński nie widział sensu spisania swojej biografii. Uważał swoje życie za zbyt nudne i monotonne, aby mogło kogoś zainteresować. Pisał:

Nie chcę sprzedawać swojej prywatności, szczególnie że właściwie nie mam niczego do sprzedania. Moje życie postrzegam jako dosyć, lub bardziej niż dosyć, nudne, jeśli idzie o zewnętrzną, a więc możliwą do sprzedania jego stronę. [...] Całe moje życie to stanie przed sztalugami lub siedzenie przed stołem i praca, przy której słuchałem sobie muzyki. (Śnieg-Czaplewska 2005: 16).

Koncepcja zajęć z filmem *Ostatnia rodzina*

Znajomość z Beksińskim zaczynamy zatem od zaprezentowania słuchaczom zwiastuna filmu *Ostatnia rodzina* (bit.ly/3y49sqk). Po jego obejrzeniu studenci prognozują, o czym będzie film, a prowadzący zapisuje na tablicy słowa-klucze. Odpowiedzi, jakich możemy się spodziewać, to: rodzina, malarz, problemy, śmierć, pesymizm, pasja, muzyka, obrazy, cierpienie. Następnie w celu ustalenia, do jakiego gatunku zaliczany jest film *Ostatnia rodzina*, studenci wykonują ćwiczenie polegające na dopasowaniu słów do gatunku (np. kowboj, szeryf, koń – western; śmiech, kwiaty, miłość – komedia romantyczna). Prowadzący przytacza definicję właściwego gatunku, w zależności od potrzeb i poziomu grupy, wyjaśniając różnice między filmem dokumentalnym a fabularyzowanym.

Prezentujemy słuchaczom nazwiska osób zaangażowanych w powstanie filmu, pokazując ich zdjęcia, po czym słuchacze wykonują ćwiczenie słowotwórcze, polegające na tworzeniu form rodzaju żeńskiego zawodów związanych z produkcją filmu, określenia ich czynności, miejsca pracy i produktu/efektu pracy, np. reżyser – reżyserka – reżyserować – plan filmowy – film.

Po ćwiczeniach wstępnych krótko przedstawiamy sylwetkę Beksińskiego jako inżyniera architekta, malarza, rzeźbiarza, fotografa, rysownika i artysty, posługującego się też grafiką komputerową. Przedstawiamy także cechy jego malarstwa, zwracając uwagę słuchaczy na trudność w sklasyfikowaniu twórczości

1 Mowa tutaj o katalogu: *Marzenia, mity, wtajemniczenia* (katalog wystawy) (1974), Salon Wystaw BWA, Kłódzko.

Beksińskiego. Zdaniem wielu obrazy Beksińskiego reprezentują surrealizm w stylu Salvadora Dalego (np. *Trwałość pamięci*). Nie jest to jednak skojarzenie do końca uzasadnione, Beksiński wypracował bowiem własny, niepowtarzalny styl, dzięki któremu obrazował podświadomość i wyrażał wolność od formy. Sam artysta mówił o sobie: „Moje obrazy niezależnie od tego, co maluję, wywodzą się z abstrakcjonizmu. Zaczynałem zresztą jako abstrakcjonista” (Milczanowska 2006). Jego wczesne obrazy miały charakter ekspresjonistyczny, lecz po latach malarz uznał je za naiwne i zniszczył. Swoją technikę ugruntował w pracach abstrakcyjnych, które tworzył od drugiej połowy lat 50. Ujawniły się wówczas charakterystyczne cechy jego malarstwa: oniryzm, nadrealizm, zainteresowanie śmiercią. Dotkliwy i mroczny symbolizm jego obrazów podzielił krytyków na jego gorących wielbicieli i zaciekle przeciwników.

Dzieląc się podczas zajęć tymi spostrzeżeniami, należy wyjaśnić słuchaczom znaczenie kluczowych pojęć (lub odwołać się do ich wiedzy o malarstwie): abstrakcjonizmu, ekspresjonizmu, oniryzmu, nadrealizmu czy symbolizmu (pojęcia będą przydatne podczas zadania: rozwiązywania krzyżówki). Elementy wiedzy z historii sztuki mają pomóc w określeniu specyfiki twórczości artysty i sprzyjać pełniejszemu rozumieniu prezentowanych dzieł, co przysłuży się rozwijaniu kompetencji kulturowej i językowej (Guziuk-Świca i Butcher 2013: 12). Warto ten fragment zajęć opatrzyć prezentacją, na której wyświetlone będą dzieła malarza z każdego etapu twórczości (malarstwo, grafika komputerowa, rzeźba) oraz słowami Beksińskiego o jego stosunku do sztuki:

Ależ ja malarstwem prawie że się nie interesuję! Od lat nie byłem na żadnej wystawie, nie wyłączając swoich. Z faktu, że sam maluję, nie należy wyciągać zbyt daleko idących wniosków! Historia sztuki jest czymś, o czym mam pojęcie mniej niż mętne: taka zupa, w której od czasu do czasu błysnie coś mniej amorficznego, a to Leonardo, a to Picasso, zresztą nie przeceniaj tej identyfikacji – na pewno nie potrafiłbym wymienić i rozpoznać więcej jak trzy obrazy Leonarda i może ty-leż obrazów Picassa – w sumie to wszystko pozostawia mnie raczej obojętnym. (Siemiński 1976)

Po zapoznaniu słuchaczy z sylwetką malarza oraz cechami charakterystycznymi dla jego twórczości przechodzimy do zarysu fabuły filmu. Repertuar ćwiczeń i spektrum tekstów, które można zaproponować w ramach zajęć o tekstach kultury, jest niezwykle

bogaty. Mogą to być materiały popularnonaukowe, artykuły prasowe, recenzje, wywiady, eseje, pamiętniki, a także wiersze i piosenki. Ćwiczenia należy konstruować tak, aby aktywizować uczących się, dlatego proponowane poniżej zadania wymagają m.in. uzupełniania brakujących słów i pominiętych fragmentów, tworzenia właściwej formy gramatycznej, dopasowywania pytań do odpowiedzi. Tekst podstawowy (Ćwiczenie 9) stanowi trzon tematu i prezentowanego materiału, popartego ćwiczeniami, które mają na celu sprawdzenie rozumienia tekstu i utrwalenie nowych informacji (zadania typu „prawda-fałsz”, wielokrotny wybór, porządkowanie wydarzeń/faktów, udzielanie odpowiedzi na pytania). Ćwiczenia leksykalne uzupełniają ćwiczenia gramatyczne (np. słowotwórcze, składniowe i fleksyjne), które mają na celu ułatwienie zapamiętania trudniejszych konstrukcji.

Ważne miejsce zajmują ćwiczenia konwersacyjne, które warto wykonać już po projekcji filmu. Umożliwiają one studentom wymianę poglądów, wyjaśnienie niezrozumiałych kwestii itd. Mają także na celu rozwijanie kompetencji argumentowania oraz wyrażania i bronięcia swojego zdania. Tekst podstawowy warto wzbogacić krótszymi tekstami uzupełniającymi (w tym przypadku fragmentami recenzji filmu). Bardzo ciekawe jest także skonfrontowanie kilku różnych tekstów kultury, np. dzieła malarskiego z wierszem (np. w ramach pracy domowej, aby studenci mieli więcej czasu na zapoznanie się z materiałem).

Zakończenie

Podsumowując rozważania dotyczące wykorzystania filmu na zajęciach z języka polskiego jako obcego, możemy dojść do następujących wniosków: (a) nie można nauczać języka w oderwaniu od kultury danego kraju; (b) elementy kultury na zajęciach z języka obcego powinny kształtować wzorce postrzegania kultury, zachowania i mentalności mieszkańców kraju nauczanego języka; (c) pierwsze spotkanie z obcą kulturą warto rozpocząć od filmu, a zajęcia wzbogacić o tekst z nim związany; (d) niezbędna jest uprzednia kompetencja audiowizualna odbiorcy; (e) uczący się ma możliwość konfrontacji obcej kultury z kulturą własnego kraju, dzięki czemu uświadomi sobie znaczenie tradycji, mitów, wartości, przesądów, wzorców zachowania, żywych w obu kulturach, a także przejawów kultury materialnej i duchowej. „Wszystko to pozwoli uczącemu się lepiej zrozumieć własną kulturę, ale także, a może przede wszystkim, zrozumieć podłoże kulturowe kraju języka docelowego, a co za tym idzie, wyzbyć się

tendencji ksenofobicznych i przełamać istniejące stereotypy” (Jelonkiewicz 2008: 184–185).

Proponowany scenariusz przeznaczony jest do pracy w dużym bloku zajęć poświęconych kulturze polskiej. Materiał ćwiczeniowy przewidziany jest na 90 minut (dwie godziny lekcyjne, jedno spotkanie w ramach zajęć akademickich) + czas na projekcję filmu. Proponowane zagadnienia oczywiście nie wyczerpują wszystkich możliwości, jakie daje prezentowany film, są jedynie wyborem subiektywnym. Z uwagi na wysoki poziom, dla którego przeznaczony jest niniejszy materiał lekcyjny, prezentacja jest przeplatana z ćwiczeniami mającymi na celu jego utrwalanie. Na końcu przewidywane jest wykorzystanie materiału (transfer) z całego bloku zajęć do dyskusji o filmie i wyrażenia własnego zdania.

BIBLIOGRAFIA

- Birket-Smith, K. (1974), *Ścieżki kultury*, Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Bobiński, W. (2004), *Film fabularny w dydaktyce literatury*, [w:] A. Janus-Sitarz (red.), *Przygotowanie ucznia do odbioru różnych tekstów kultury*, Kraków: Universitas, s. 151–194.
- Bobiński, W. (2011), *Teksty w lustrze ekranu. Okołoilmowa strategia kształcenia literacko-kulturowego*, Kraków: Universitas.
- Cudak, R. (2007), *Notatki do „analizy tekstu kultury”. Na przykładzie pogrzebu*, [w:] A. Achtelek, J. Tambor. (red.), *Sztuka czy rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego*, Katowice: Wydawnictwo Gnome, s. 171–186.
- Depta, H. (1982), *Wychowanie filmowe dzieci i młodzieży*, „Życie szkoły”, nr 3–4, s. 133–136.
- Fatyga, A. (2010), *Literatura i ekran, czyli spotkania z filmem na lekcjach języka polskiego*, Kraków: Wydawnictwo Edukacyjne.
- Garncarek, P. (1997), *Świat języka polskiego oczami cudzoziemców*, Warszawa: Wydawnictwo DiG.
- Guziuk-Świca, B., Butcher, A. (2013), *Bliżej Polski. Wiedza o Polsce i jej kulturze. Cz. II. Podręcznik do nauki języka polskiego jako obcego. Poziom zaawansowany (C1, C2)*, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Jaszczurowska, E. (2005), *Komponent kulturowy w nauczaniu języka obcego jako narzędzie przełamania stereotypów kulturowych*, [w:] *Materiały z konferencji naukowo-dydaktycznej „Języki obce przepustką do zjednoczonej Europy i świata”*, Politechnika Śląska, Ustroń 8–10 kwietnia 2005, CD-ROM.
- Jelonkiewicz, M. (2008), *Film jako tekst kultury*

w komunikacji interkulturowej (wykorzystanie filmów w nauczaniu cudzoziemców wiedzy o Polsce i jej kulturze), „Postscriptum polonistyczne”, nr 2(2), s. 177–185.

- Komorowska, H. (1992), *Komunikacja w klasie szkolnej (kultura, strategie, integracje)*, [w:] F. Grucza (red.), *Język, kultura – kompetencja kulturowa*, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, s. 67–78.
- Korporowicz, L. (1993), *Tworzenie sensu: język, kultura, komunikacja*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza.
- Magajewska, M. (2010), *Wykorzystanie tekstu specjalistycznego w pracy z grupami na poziomie średnim (B2)*, „Acta Universitatis Lodzianis. Kształcenie polonistyczne cudzoziemców”, 17, s. 457–465.
- *Marzenia, mity, wtajemniczenia* (katalog wystawy) (1974), Salon Wystaw BWA, Kłódzko.
- Milczanowska, J. (2006), *Zdzisław Beksiński – artysta z Sanoka*, bit.ly/2WAdTfa, [dostęp: 3.01.2021].
- Siemiński, W. (1976), *Sztuka jako odcisk palca – wywiad ze Zdzisławem Beksińskim*, „Nowy wyraz”, bit.ly/3gd9ZA8, [dostęp: 3.01.2021].
- Szczęśna, E. (red.) (2002), *Słownik pojęć i tekstów kultury*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Szomko-Osękowska, D. (2017), *Świat wizji Zdzisława Beksińskiego – retrospekcja*, bit.ly/3jdsdBJ [dostęp: 4.01.2021]
- Śnieg-Czaplewska, L. (2005), *BEX@. Korespondencja mailowa ze Zdzisławem Beksińskim*, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.

NETOGRAFIA

- Film polski – internetowa baza filmu polskiego, bit.ly/3Bly4be [dostęp: 3.01.2021].
- Portal Naukowy.pl, encyklopedia.naukowy.pl [dostęp: 6.01.2021].

DR AGNIESZKA POTYRAŃSKA Adiunkt w Katedrze Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, nauczyciel języka rosyjskiego i polskiego jako obcego. Jej zainteresowania badawcze koncentrują się wokół wierzeń ludowych w literaturze rosyjskiej przełomu XIX i XX w. oraz zagadnienia roli kultury w nauczaniu języków obcych. Autorka kilkudziesięciu artykułów naukowych oraz monografii pt. *Motywy demonologiczne w poezji Zinaidy Gippius (w ujęciu kontekstualnym)*, Lublin 2017.

SCENARIUSZ

Temat lekcji: Między sztuką a rodziną – Zdzisław Beksiński w filmie *Ostatnia rodzina*

Typ szkoły: wszystkie typy

Poziom nauczania: B2+/C1

Cele lekcji:

– cele komunikacyjne:

Uczeń:

- pyta o gatunki filmowe i ich główne cechy;
- wymienia nazwy zawodów związanych z powstawaniem dzieła filmowego;
- prognozuje, jaka będzie tematyka filmu;
- opisuje uczucia towarzyszące projekcji filmu;
- wyraża swoją opinię;

– cele językowe:

– gramatyczne

Uczeń:

- tworzy formy rodzaju żeńskiego zawodów;
- odmienia rzeczowniki z końcówką -izm;
- formułuje złożone pytania;

– leksykalne

Uczeń:

- rozróżnia semantykę wyrazów bliskoznacznych;
- rozumie określenia stylów w malarstwie;
- buduje definicję konkretnego gatunku filmowego;
- sprawniej dobiera środki wyrazu w przekazie werbalnym i niewerbalnym;

– fonetyczne

Uczeń:

- poprawnie wymawia wyrazy obcego pochodzenia;

– cele socjokulturowe

Uczeń:

- ma świadomość związku między kulturą własną i obcą;
- rozwija wrażliwość międzykulturową;
- docenia znaczenie twórczego wyrażania idei, doświadczeń i uczuć;
- rozwija postawę ciekawości, tolerancji i otwartości wobec innych kultur.

Metody i techniki pracy: praca z tekstem, praca z nagraniem, burza mózgów, wypowiedź pisemna, wypowiedź ustna, praca w grupach, ćwiczenia z luką.

PRZEBIEG ZAJĘĆ	PODSYSTEM JĘZYKA	MATERIAŁY	FORMA	SPRAWNOŚCI	CELE	CZAS W MIN
Rozmowa ze studentami: jakie znają gatunki filmowe i ich cechy charakterystyczne	leksyka	kserokopie	indywidualne wypowiedzi	mówienie	skupienie uwagi studentów, wprowadzenie do tematu	3
Ćwiczenie – dopasowanie słów charakterystycznych dla danego gatunku filmowego	leksyka	film	praca zbiorowa	słuchanie, mówienie	burza mózgów – przewidywanie tematu filmu i określenie jego gatunku	4
Prezentacja zwiastuna filmu Ostatnia rodzina	leksyka	kserokopie	praca zbiorowa	mówienie, pisanie	stworzenie kompletnej definicji gatunki biografii filmowej	2
Rozmowa ze studentami: jakich polskich malarzy znają/jakie kierunki i nurty malarstwa są im znane	leksyka		indywidualne wypowiedzi	mówienie	skupienie uwagi studentów, nawiązanie do tematu	3
Ćwiczenie – proszę uzupełnić tabelkę, dopasowując podane poniżej słowa do konkretnego gatunku filmowego	gramatyka	kserokopie	praca indywidualna	pisanie	rozwijanie umiejętności słowotwórstwa	5
Ćwiczenie – proszę wysłuchać krótkiej prezentacji o Zdzisławie Beksińskim	leksyka	prezentacja, film	praca indywidualna	słuchanie	zapoznanie słuchaczy z sylwetką Zdzisława Beksińskiego i jego dziełami	10
Ćwiczenie – dopasowanie definicji do nazw nurtów w malarstwie	leksyka	kserokopie	praca indywidualna	czytanie ze zrozumieniem	wprowadzenie (lub przypomnienie) nazw nurtów w malarstwie	3
Ćwiczenie – proszę wybrać z poprzedniego ćwiczenia określenia odnoszące się do twórczości Beksińskiego. Proszę uzasadnić wybór	leksyka i gramatyka	kserokopie	praca indywidualna	mówienie	rozwijanie umiejętności selekcjonowania informacji oraz uzasadniania swojego zdania	5
Ćwiczenie – proszę zapoznać się z opisem fabuły filmu; proszę wymienić pięć emocji, które dominują w filmie	leksyka	kserokopie	praca indywidualna	mówienie	rozwijanie umiejętności prognozowania wydarzeń, nastrojów, emocji	3
Ćwiczenie – rozumienie słownikowe: omówienie trudnych słów w tekście	leksyka	kserokopie	praca zbiorowa	czytanie	sprawdzenie rozumienia słownictwa	5
Ćwiczenie – rozumienie tekstu czytanego. Uzupełnianie luk w tekście	leksyka, gramatyka	kserokopie	praca indywidualna	czytanie, pisanie	sprawdzenie rozumienia tekstu, rozwijanie umiejętności wyboru właściwego leksyemu w danym kontekście	5
Ćwiczenie – pytania do tekstu	leksyka	kserokopie	praca zbiorowa	mówienie	sprawdzenie rozumienia tekstu, budowanie poprawnej wypowiedzi pod względem gramatycznym	8
Ćwiczenie – wybór właściwego podsumowania przeczytanego fragmentu			praca indywidualna	czytanie	sprawdzenie znajomości rozumienia tekstu i wyboru właściwego podsumowania	4
Ćwiczenie – dyskusja po filmie; odpowiedzi na pytania		film	praca zbiorowa	mówienie	rozwijanie kompetencji argumentowania i bronięcia swojego zdania	20
Praca domowa: przygotowanie prezentacji opisu obrazu na podstawie udostępnionych przez prowadzącego materiałów. Studenci pracują w parach, każda para otrzymuje inny zestaw do opracowania	praca artystyczna		praca w parach	mówienie, pisanie	rozwijanie kompetencji czytania różnych tekstów kultury	5

Ćwiczenie 1.

Do każdego gatunku filmowego proszę dopasować pojęcia, które go określają lub są dla niego charakterystyczne².

WESTERN	HORROR	KOMEDIA	FILM WOJENNY	FILM AKCJI	KOMEDIA ROMANTYCZNA	FILM BIOGRAFICZNY	MUSICAL

strach, gwiazda, morderstwo, kapelusz śmiech, karabin, pistolet, romans, biografia, piosenka, zabawny, sytuacja, nóż, taniec, wojna, policjant, małżeństwo, zabawa, życiorys, kowboj, śpiew, historia, relaks, morderca, wojsko, pościg, miłość, prawdziwy, szeryf, radość, żołnierz, samochód, płacz, fakt, muzyka, koń, krzyk, strzelanina, złodziej, kwiaty, znany człowiek, uśmiech, zachód, słońca, krew, anegdota, granat, sejf, serce, życie, choreografia

Ćwiczenie 2

Proszę obejrzeć zwiastun filmu *Ostatnia rodzina* (film na kanale YouTube/Kino Świat PL: bit.ly/3y5fuRM) i spróbować określić, o czym będzie to film.

Ćwiczenie 3

Na podstawie wiadomości z ćwiczenia 2 i 3 proszę zbudować definicję gatunku „biografia filmowa”.

Biografia filmowa – -----

Ćwiczenie 4

Proszę zapoznać się z nazwiskami osób i nazwami instytucji zaangażowanych w proces powstania filmu *Ostatnia rodzina*.

- Reżyseria – Jan P. Matuszyński
- Zdjęcia – Kacper Fertacz
- Scenariusz – Robert Bolesto
- Obsada aktorska:
- Andrzej Seweryn – Zdzisław Beksiński
- Dawid Ogrodnik – Tomasz Beksiński, syn Zdzisława
- Aleksandra Konieczna – Zofia Beksińska, żona Zdzisława
- Andrzej Chyra – Piotr Dmochowski, marszand Beksińskiego
- Zofia Perczyńska – Stanisława Beksińska, matka Zdzisława
- Danuta Nagórna – Stanisława Stankiewicz, matka Zofii Beksińskiej
- Scenografia – Jagna Janicka
- Kostiumy – Emilia Czartoryska

² Ćwiczenie zapożyczone z: A. Tambor, *Film jako przedmiot i narzędzie nauczania kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, Praca doktorska napisana pod kierunkiem prof. zw. dr. hab. Mariana Kisiela, Katowice 2015.

Charakteryzacja – Tomasz Matraszek, Anna Gorońska
 Montaż dialogów – Michał Bagiński, Tomasz Maciątek
 Dystrybucja – Kino Świat

Proszę uzupełnić tabelę według wzoru³

ZAWÓD (R. MĘSKI)	ZAWÓD (R. ŻEŃSKI)	CZYNNOŚĆ/PRACA	MIEJSCE PRACY	PRODUKT/EFEKT PRACY
REŻYSER	reżyserka	reżyseruje	plan filmowy	film
OPERATOR		kręci/robi		zdjęcia
	scenarzystka			scenariusz
SCENOGRAF		robi/projektuje	dekoratornia	
KOSTIUMOGRAF			studio	
	charakteryzatorka		charakteryzatornia	
AKTOR			plan filmowy	film
	montażystka	montuje		film
PRODUCENT		produkuje		
DYSTRYBUTOR	dystrybutorka			

Ćwiczenie 5

Proszę wysłuchać prezentacji poświęconej życiu i twórczości Zdzisława Beksińskiego *Mroczna historia „Ostatniej rodziny”* (film na kanale YouTube/Marcin Myszka: bit.ly/3DDSx1R).

Ćwiczenie 6

Proszę dopasować definicje⁴ podanych nurtów w malarstwie.

A.	abstrakcjonizm	1.	Kierunek, w którym dominuje przedstawianie scen rodzajowych z życia prostych ludzi, namalowanych przy pomocy uproszczonych środków wyrazu, o spokojnej palecie i kompozycji.
B.	ekspresjonizm	2.	Kierunek w poezji i sztukach plastycznych, powstały we Francji i Belgii w drugiej połowie XIX w, zakładający, że świat poznawany zmysłami (materialny) jest złudą skrywającą prawdziwy, idealny świat, którego zmysłami i rozumem nie można zinterpretować. Pojęć ze świata prawdziwego nie da się opisać za pomocą zwykłego języka, może to zrobić tylko symbol.
C.	oniryzm	3.	Kierunek we współczesnych sztukach plastycznych, który charakteryzuje się wyeliminowaniem wszelkich przedstawień mających bezpośrednio odniesienie do form lub przedmiotów obserwowanych w rzeczywistości. Jest to sztuka abstrakcyjna, bezprzedmiotowa.
D.	realizm	4.	Kierunek, który tradycyjnemu realizmowi opisowemu i psychologicznemu przeciwstawił postulat wyrażania prawd absolutnych i uniwersalnych przez spontaniczną ewokację stanów podświadomych, wewnętrznych wizji i przeżyć.
E.	symbolizm	5.	Nurt powstały jako akt buntu wobec zastanej kultury europejskiej i jej wartości, które zostały zdemaskowane przez wielką katastrofę, jaką była I wojna światowa. Sztuka miała wywoływać u odbiorcy szok i zaskoczenie, jednocześnie zaś miała być wolna od wszelkiej racjonalizacji. Jedynym narzędziem twórczym artysty była niczym nieskrępowana fantazja, pozwalająca dowolnie zestawiać różnorodne elementy.
F.	dadaizm	6.	Tendencja w sztukach plastycznych i filmie polegająca na kreowaniu rzeczywistości na wzór snu i nawiązywaniu w budowie utworu do reguł rządzących marzeniem sennym.

3 Ćwiczenie zapożyczone z: A. Tambor, *Film jako przedmiot i narzędzie nauczania kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, Praca doktorska napisana pod kierunkiem prof. zw. dr. hab. Mariana Kisiela, Katowice 2015.

4 Definicje przytoczono za: encyklopedia.naukowy.pl.

Ćwiczenie 7

Proszę powiedzieć, które z powyższych określeń można odnieść do twórczości Beksińskiego i uzasadnić swój wybór (w tle wyświetlane są obrazy – film na kanale YouTube/Jan Nowacki: bit.ly/3yumPAf).

Ćwiczenie 8

Proszę zapoznać się z opisem fabuły filmu.

Film opowiada o poruszających losach rodziny Beksińskich. Jego akcja rozgrywa się na przestrzeni 28 lat, zaś fabuła koncentruje się na warszawskim okresie życia rodziny Beksińskich. Pierwsze sceny filmu przedstawiają rok 1977, kiedy Tomek Beksiński wprowadza się do swojego mieszkania. Jego rodzice mieszkają na tym samym osiedlu, przez co ich kontakty pozostają bardzo intensywne. Nadwrażliwa i niepokojąca osobowość Tomka powoduje, że matka – Zofia, wciąż martwi się o syna. W tym samym czasie Zdzisław próbuje całkowicie poświęcić się sztuce. Po pierwszej próbie samobójczej Tomka Zdzisław i Zofia muszą podjąć walkę nie tylko o syna, ale także o przywrócenie kontroli nad swoim życiem. Gdy Zdzisław podpisuje umowę z mieszkającym we Francji marszandem Piotrem Dmochowskim, a Tomek rozpoczyna pracę w Polskim Radiu, wydaje się, że rodzina największe kłopoty ma już za sobą. Jednak seria dziwnych, naznaczonych fatum wydarzeń dopiero nadejdzie...⁵.

Proszę wymienić pięć emocji, które prawdopodobnie będą dominować w filmie.

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

Ćwiczenie 9

Proszę uzupełnić luki w tekście⁶ odpowiednimi wyrazami spośród podanych w nawiasie.

Zdzisław Beksiński (1929–2005) to urodzony w Sanoku wybitny *współczesny*⁰ (dzisiejszy, nowoczesny, współczesny) artysta – fotografik, rzeźbiarz, malarz, grafik. Po ukończeniu architektury na Politechnice Krakowskiej w 1955 r. _____¹ (*zawraca, powraca, zwraca się*) do rodzinnego miasta. W latach 50. zajmuje się fotografią, następnie rysunkiem, malarstwem, rzeźbą, grafiką, a od połowy lat 70. – wyłącznie malarstwem. W 1977 r. _____² (*przejeżdża, przeprowadza się, wynosi się*) z rodziną do Warszawy, gdzie kontynuuje twórczość malarską, a w latach 90. odkrywa grafikę komputerową.

W 2005 r. zostaje brutalnie zamordowany w swoim warszawskim mieszkaniu. Bogaty dorobek artystyczny zapiśmem testamentowym trafia do Muzeum Historycznego w Sanoku, gdzie artysta od lat _____³ (*przekazywał, dokazywał, pokazywał*) swoje najlepsze prace.

Droga artystyczna Zdzisława Beksińskiego _____⁴ (*ucieka, wymyka się, znika*) wszelkim schematom i stereotypom. Niezwykle kreatywny przechodzi różne etapy poszukiwań, od fascynacji nurtem awangardowym, sztuką abstrakcyjną, po figurację i operującą tradycyjnym językiem sztukę przedstawieniową. Wciąż poszukuje nowych sposobów artystycznej wypowiedzi. Dojrzałą twórczość rozpoczyna od fotografii, którą uprawia zaledwie kilka lat, uzyskując jednak w tej dziedzinie znakomite i całkowicie odkrywcze _____⁵ (*zdobycze, rezultaty, rezolucje*). Beksiński nie traktuje jednak tego medium jako środka utrwalającego rzeczywistość, dokumentującego obiektywnie istniejący świat, ale jako osobistą kreację tego świata poprzez właściwą sobie _____⁶ (*depresję, subwencję, ekspresję*). W 1959 r. całkowicie rezygnuje z aparatu na rzecz malarstwa, rysunku i rzeźby. Równoległe powstają wykonane kredką na brystolu wielkoformatowe rysunki ekspresjonistyczne, m.in. *Autoportret* (1955) czy *Szyzof* (1955), odzwierciedlające bez zbędnego kamuflażu _____⁷ (*stroje, nastroje, przestoje*) panujące wówczas w kraju. Stanowią one również świadectwo piętna odcisniętego na kształtującym się młodym artyście.

Kolejny okres przemiany formalnej prezentuje seria prac abstrakcyjnych, których główny wątek stanowi sumaryczna, sprowadzona do układu geometrycznych brył figura, będąca pretekstem do poszukiwania niezliczonych relacji, jakie mogą zachodzić między kształtem i barwą. Okres fascynacji nurtem awangardowym w malarstwie

5 Na podstawie opisu *Ostatniej rodziny* umieszczonego na portalu Film polski (patrz Bibliografia).

6 Tekst adaptowany na podstawie Szomko-Osekwowska (2017).

_____ ⁸ (*przekreślają, odzwierciedlają, wykreślają*) na wystawie dwa obrazy tworzone w duchu abstrakcji aluzyjnej, ewokujące mrocznym, niepokojącym nastrojem, przywołujące myśl o nieustannej destrukcji i przemijaniu.

Pomimo dużego uznania w oczach krytyki artysta nieoczekiwanie zwraca się w stronę sztuki przedstawieniowej, nawiązującej do malarstwa dawnych epok. Przewrót ten określa jako _____ ⁹ (*narzucenie, porzucenie, zrzućenie*) maski. To objawienie własnego oblicza owocuje wypracowaniem autentycznego, indywidualnego języka plastycznego, któremu artysta zostaje wierny niemal do końca. W latach 60. powstają mroczne rysunki, z głębokim światłocieniem i przestrzenią, będące wstępem do twórczości malarskiej. Ukazują postacie _____ ¹⁰ (*zazrywające, przeżywające, dożywające*) swój wewnętrzny dramat, zdeformowane, pozostające w fizycznej i duchowej opresji.

Najbardziej wyrazistym akcentem wystawy jest, ukazana w szerokim spektrum, dojrzała twórczość malarska. To w tej dziedzinie sztuki artysta wyrażał się najpełniej, realizując wizje, które w sposób spontaniczny, pozaracjonalny pojawiały się w jego wyobraźni, wydobywając z _____ ¹¹ (*nocy, zmroków, mroków*) głębokiej podświadomości. Niemal połowę ekspozycji stanowią obrazy z przełomu lat 70. i 80. – etapu, który artysta nazywa okresem fantastycznym. Wyobraźnia widza zostaje zawładnięta oniryczną wizyjnością przedstawień, ukazujących metafizyczne pejzaże, fantastyczną architekturę, wyłaniające się gdzieś anonimowe postacie.

Ekspozycję zamykają obrazy z ostatnich 20 lat twórczości i rysunki modyfikowane komputerowo. Następuje wyraźna przemiana w kształtowaniu formy. Szczegółowość zostaje całkowicie _____ ¹² (*wykreślona, wyeliminowana, wyszczególniona*) przez monumentalną sylwetowość przedstawień. Głównym motywem różnorodnych przekształceń formalnych staje się głowa, postać ludzka, czasem dwie. Krzyż, który dotąd był przede wszystkim jednym z wielu rekwizytów, teraz staje się głównym motywem osiowo budowanych kompozycji. Jeśli architektura, to wykonana w palecie ograniczonej niemal do monochromatyzmu. W tym okresie Beksiński zdecydowanie bardziej skupia się na malarskiej warstwie obrazów, kształtuje formę, stosując bardziej _____ ¹³ (*wymyślona, wykonana, wysublimowana*) paletę barw. Im dalej w czasie, tym dzieła stają się ascetyczne, oscylują coraz bardziej w kierunku abstrakcji.

Beksiński w swej twórczości, którą określa duchowym autoportretem, nie boi się poruszać tematu śmierci, lęku przed przemijaniem – tego, co w człowieku tkwi najgłębiej. Niewątpliwie jest to twórczość, która pobudza _____ ¹⁴ (*wyobrażenie, wykonanie, wyobraźnię*), stwarza okazję do refleksji nad fundamentalnymi kwestiami egzystencjalnymi – lękiem przed śmiercią i przemijaniem, sensem ludzkiego istnienia, cierpienia... Konfrontuje je z pytaniami, na które nie znajdujemy łatwych odpowiedzi. Dlatego dzieła te, mimo że czasem trudne w odbiorze, intrygują i niezwykle mocno oddziałują _____ ¹⁵ (*zasadami, walorami, elementarzami*) czysto plastycznymi, bo przecież samemu artyście najbardziej zależało na namalowaniu pięknych, głęboko poruszających obrazów.

Objaśnienia wybranych terminów w tekście:

figuracja – przedstawienie w dziele sztuki postaci ludzkich lub zwierzęcych;

ekspresja – wyrazisty i sugestywny sposób wyrażania uczuć;

brystol – biały, gładki karton;

kamuflaż – zamaskowanie jakiegoś obiektu, zręczne ukrycie prawdziwego stanu rzeczy;

piętno – cecha charakterystyczna, blizna, znamię;

destrukcja – całkowite zniszczenie lub całkowity samoistny rozpad czegoś;

spektrum – zakres lub zasięg jakiegoś zjawiska;

ewokować – wywołanie wspomnień, skojarzeń lub wizji czegoś;

monochromatyzm – stosowanie w malarstwie jednej barwy w różnych odcieniach;

wysublimowany – będący wyrazem wysokiego poziomu artystycznego lub umysłowego;

konfrontować – porównanie czegoś lub kogoś z czymś lub z kimś poprzez zestawienie cech wspólnych i różniących.

Ćwiczenie 10

Na podstawie przeczytanego tekstu proszę odpowiedzieć na pytania:

1. Jakie gatunki sztuki uprawiał Zdzisław Beksiński?
2. Czym charakteryzuje się tzw. twórczość dojrzała artysty?
3. Jak można rozumieć określenie „duchowy autoportret artysty”?

Ćwiczenie 11

Proszę przeczytać wypowiedzi o filmie *Ostatnia rodzina* i na ich podstawie wybrać jedną odpowiedź: a, b lub c.

Czy – zastanawiam się – gdyby pozbawić go certyfikatu autentyczności (kwestionowanego zresztą przez bliższych tak Tomasza, jak Zdzisława Beksińskich, podważanego przez wydane ostatnio książki, z których dzieło Magdaleny Grzebałkowskiej pokazuje rzeczywistość bardziej zniuansowany obraz rodziny), czy gdyby więc miała to być nie rekonstrukcja realnych losów, lecz opowieść uniwersalna jakoby, to czy to wszystko by się broniło? Nie rozumiem, co wynika z tej historii o dewiacyjnym stadle, kalekim uczuciowo gościu, niedającym wsparcia swej kobiecie, którą wydaje na pastwę bestialskich wybuchów wściekłości ich niedojrzałego, neurotycznego syna. Jak sobie radzić z finałową sceną? Jak czytać puentę filmu? [...] rozumiem poszczególne fantastyczne elementy tego filmu, ale przejąc się nim nie potrafię, utożsamiać z losami tych uczuciowych i duchowych kalek nie umiem i poza szacunkiem dla kunsztu i radością z tak mocnego debiutu opuszczam kino z oschłym sercem.

(Andrzej Horubała, *Smutek po Gdyni*, „Do Rzeczy”, nr 40/191, 3–9 października 2016, s. 39–40)

- a. autor wypowiedzi jest zachwycony filmem
- b. autor wypowiedzi rozumie przesłanie filmu
- c. autor wypowiedzi nie wyobraża sobie siebie na miejscu bohaterów

Nie było w polskim kinie równie przenikliwej i realistycznej filmowej biografii. Portret mrocznej rodziny Beksińskich może śmiało stanąć obok najlepszych światowych filmowych biografii znanych ludzi. Sposobem realizacji, psychologiczną głębią eksponowanych postaci i bezkompromisową stylistyką przypomina zeszłorocznego *Steve’a Jobsa* Danny’ego Boyle’a. Andrzej Seweryn wgniata w fotel.

(Łukasz Adamski, *Top 10 filmów roku 2016*, „wSieci”, nr 51 (212), 19–26 grudnia 2016, s. 99)

- a. autor wypowiedzi jest zachwycony grą aktorską Andrzeja Seweryna
- b. autor uważa, że film *Steve Jobs* jest o wiele lepszy
- c. według autora postaci są mało wyraziste

Zawiedzie się też widz, który po filmie spodziewa się odpowiedzi o źródło czy przyczyny, dla których twórczość Zdzisława Beksińskiego aż do tego stopnia przesiąknięta była fascynacją tym, co mroczne, rozkładem, śmiercią i nicością (którą to fascynacją najwyraźniej „zaraził” syna). [...] Pewnym atutem filmu mogą być też momentami ciekawe i czasami (zamierzenie) zabawne dialogi oraz artystycznie niebanalne ujęcia.

(Marzena Salwowska, *Ostatnia rodzina* (recenzja), „Kultura Dobra”, 22 października 2016)

- a. zdaniem autorki z filmu dowiadujemy się o źródłach fascynacji Beksińskiego złem i śmiercią
- b. według autorki w filmie nie ma nic śmiesznego ani wesołego
- c. autorka wypowiedzi uważa, że ujęcia w filmie są ciekawe

Ćwiczenie 12

[Po projekcji filmu (jeżeli nauczyciel może poświęcić czas na projekcję, film oglądany jest w sali lekcyjnej; jeśli czas jest ograniczony – uczniowie oglądają go indywidualnie)].

1. Jaki model rodziny został przedstawiony w filmie? Jakie są relacje między członkami rodziny?
2. Jakie tradycje rodzinne zostały przedstawione w filmie?
3. Proszę dokonać zestawienia samodzielnie wybranych cech Zdzisława Beksińskiego granego przez Andrzeja Seweryna i cech obrazów malarza

ARTYSTA	OBRAZY
pogodny	
	pesymistyczne
radosny	

4. Czym dla Zdzisława Beksińskiego była twórczość?
5. Jak można rozumieć słowa Zdzisława Beksińskiego skierowane do jego syna, Tomka: „Każda rzecz wywołuje lawinę. Jeżeli jedziesz łodzią, która zmierza w kierunku wodospadu, który przyniesie koniec absolutny, i w tej łodzi znajduje się kaktus i fotel, no to lepiej usiąść w fotelu niż na kaktusie”.
6. Proszę opisać scenę, która wywołała najwięcej emocji (pozytywnych lub negatywnych) podczas oglądania.
7. Proszę zinterpretować tytuł filmu *Ostatnia rodzina*.

Praca domowa

Proszę zapoznać się z obrazem Zdzisława Beksińskiego i wierszem Izabeli Fietkiewicz-Paszek z cyklu *Sonety według Beksińskiego*, a następnie przygotować się do prezentacji danego obrazu grupie. Proszę przygotować własny opis i próbę interpretacji obrazu. (Źródło materiałów: S. Jaworski, J. Mazur-Fedak, R. Gadamska-Serafin (red.), *Zdzisław Beksiński a kultura współczesna*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jana Godka, Sanok 2014, s. 112–126)